

Полтавський Андрій Олександрович,
помічник директора Київського НДІСЕ
Міністерства юстиції України

І ЗНОВУ ПРО ВИСНОВОК СПЕЦІАЛІСТА ЯК ФАНТОМ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА В СВІТЛІ ОСТАННІХ ЗАКОНОДАВЧИХ НОВЕЛ

На проблемності репрезентації результатів застосування спеціальних знань в межах та поза межами процесуального законодавства ми наголошували неодноразово [1, 2]. Враховуючи останні зміни законодавства, перш за все, внесені законами «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів (від 03.10.2017 № 2147-VIII) та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (від 22.11.2018 № 2617-VIII), на наш погляд, є доцільним актуалізувати думки по відношенню до висловленого раніше.

Почнемо з того, що дискусії щодо сутності та місця висновку спеціаліста точилися, тільки на пам'яті автора, якнайменше з 1988 року. Мова йшла про те, що при вилученні, зокрема, предметів або речовин, які схожі на боєприпаси або наркотичні речовини, відповідно, на стадії попереднього розслідування за відношенням уповноваженого органу (особи) до експертної установи призначалося експертне дослідження, що оформлювалося висновком спеціаліста. Якщо за результатами дослідження надані об'єкти були визнані боєприпасами або наркотичними речовинами порушувалася кримінальна справа. У подальшому призначалася експертиза, яка, як правило, проводилася тим же фахівцем експертної установи із урахуванням результатів, викладених у висновку спеціаліста, що вже є, якнайменше, «некоректним» до порядку проведення експертизи (визначеному у КПК України 1960 року). «Некоректність» полягала у тому, що експертів надавалися не всі об'єкти для проведення експертизи тому, що частина з них, якнайменше, вже була витрачена під час експертного дослідження. У випадку відсутності за певних причин спеціаліста, що проводив експертне дослідження, проведення експертизи доручалося іншому фахівцю, який в статусі експерта повинен був проводити експертизу з урахуванням результатів, викладених у висновку спеціаліста, як тоді зазначали – проведення експертизи «за висновком спеціаліста». Думається у цьому випадку коментарі навіть і не потрібні. Виходом із цієї ситуації пропонувалося законодавче визначення проведення експертизи до порушення кримінальної справи як невідкладної слідчої дії, що повинна була проводитися за аналогом огляду (місцевості, приміщення, предметів та документів) з точки зору невідкладності.

Аналіз діючого законодавства показує наступне:

– Законом України «Про судову експертизу» (від 25.02.1994 № 4038-ХІІ) визначено, що: «Судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду⁴»; «Судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених цим Законом»;

– у КПК, ГПК, ЦПК, КАСУ визначено, що за результатами використання спеціальних знань під час проведення експертизи складається висновок експерта, що є джерелом доказів; суб'єкти та окремі особливості порядку проведення експертизи визначаються її положеннями Закону України «Про судову експертизу», у тому числі, зазначеними вище.

Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» передбачено нове джерело доказів – висновок спеціаліста, що має відповідати вимогам до висновку експерта. Тобто, іншими словами проведення експертного дослідження повинно відбуватися відповідно до порядку проведення та оформлення експертизи. У випадку незгоди з висновком спеціаліста особа, якій вручається повідомлення про підозру, має право звернутися у встановленому порядку для проведення експертизи з наступним отриманням висновку експерта. В чому різниця та де ж спрощення? А чому відразу не призначити експертизу?

Крім того, в якому вигляді спеціаліст повинен надавати письмові пояснення з поставлених запитань, якщо це необхідно, відповідно до положень ст. 105 КПК, висновком спеціаліста чи іншим документом.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо наступне:

– навіть поверховий аналіз зазначених положень свідчить про ускладнення як процедури проведення експертного дослідження на стадії дізнання, так і законодавчих положень у цілому, що обтяжать отримання та оцінку доказів за результатами застосування спеціальних знань при розслідуванні кримінальних проступків;

– чинні нормативні положення дозволяють проводити експертизи на стадії дізнання, не змінюючи законодавство у бік висновків спеціаліста;

– нормативне регулювання спрощеного проведення експертиз повинно відбуватися на рівні розробки міжвідомчих та відомчих нормативних актів (з наступною їх реєстрацією в Міністерстві юстиції України), що повинні регламентувати терміни проведення експертних

⁴ Тут та надалі виділено автором.

досліджень, формалізовані бланки призначення експертиз, формалізовані бланки оформлення висновків експертів відповідно до вимог до такого роду документів тощо.

Таким чином, враховуючи ймовірне відстрочення терміну вступу в дію закону про спрощений порядок досудового розслідування кримінальних проступків (01.01.2020) на півроку, вважається за доцільне доопрацювати його з урахуванням викладеного.

Список використаних джерел:

1. Полтавський А. О. Висновок експерта та висновок експертного дослідження як «фантоми» висновку судового експерта / А. О. Полтавський // Сучасний стан криміналістичного забезпечення досудового розслідування : збірник матеріалів конференції // редкол. : Кобилянський О. Л., Свобода Є. Ю. –К. : Навчально-науковий інститут № 2 Національної академії внутрішніх справ, 2017. – С. 301–303.

2. Полтавський А. О. До питання репрезентації результатів застосування спеціальних знань документами «Висновок судового експерта», «Висновок спеціаліста» та «Консультаційний висновок спеціаліста» / А. О. Полтавський // Акт. пит. крим. права, процесу і криміналістики, удоск. діяльн. суд. і правоохор. систем : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Северодонецьк, 19 травня 2017 р.). – Северодонецьк : Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2017. – С. 238–243.

Полях Анатолій Михайлович,

професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України

ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПОВ'ЯЗАНОГО ІЗ НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ЙМОВІРНІ РИЗИКИ ЙОГО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ У МЕДИЧНИХ ЦІЛЯХ

Діючим Кримінальним Кодексом України, а саме – статтями 305–320 передбачено кримінальну відповідальність за вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. При цьому, переважну частину цих злочинів віднесено до категорії тяжких, що обумовлено, у першу чергу, тим, що незаконний обіг цих речовин призводить до наркотизації населення – безпосередньої загрози генофонду нації, устоям існування та розвитку самої країни. Нажаль, останнім часом це явище набуває глобальних масштабів

Предметом злочинного посягання даної категорії кримінальних правопорушень є наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, аналоги наркотичних та психотропних речовин. Поняття та ознаки предмету даної категорії кримінальних правопорушень, основні